

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1885. l.

XXV. leto.

„Tretje Berilo“ v enorazrednici.

(Piše L. Letnar.)

Razne vrste šol, bi človek lahko primerjal raznim posestnikom. So veliki in mali posestniki. Obe vrsti pridelati raznih pridelkov, le v neenakej množini; seme ima pa včasih mali posestnik morda še boljše, kajti obema rodi zemlja. Zemljišče le jima je različno po obsegu, ne vselej po rodovitnosti. Obema se dobro godi, toda mali posestnik mora biti bolj skromen. Tudi šolam je odmerjen razni svet, in tudi tū ne kaže najnižji vrsti drugače, kakor: „Man muss sich strecken, nach der Decken“, — kot mali posestnik. Enorazrednici je odmerjen manjši prostor, odločeno ji je manj časa, manj moči, a vender naj si učenci tudi tū pridobē vseh znanosti večrazrednic, se vé da v manjši meri, a ne v slabši obliki. Treba je umnega gospodarstva in modrega preudarka, predno se tū kaj novega seje. Pripoznano je, da najtežjo nalogo ima učitelj na enorazrednici. Od semena naj zbira najboljša zrnca; nikomur ne velja izrek: „Za mladino je najbolje komaj dobro“ tako, kakor njemu. Na tem stališči mu je pregledovati vsako novo učeno knjigo, vsako novo poučilo.

Ako pregledujem kako berilo, opazovati nam je njegovo pedagogično in didaktično vrednost, njegovo formelno in materijelno dovršenost. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da teža in obširnost objekta mora biti primerna moči in času, ki je subjektu na razpolaganje. Ko sem vzel Tretje Berilo v roko in pregledal nekoliko pisavo in jezik v njem, dopadlo mi je v tem obziru, ali strmel sem pred tolikim obsegom. Res, da se ta vsebina lahko razdeli na dve leti — da se tudi rabi v ponovljini šoli, a vender se mi je precej vsililo vprašanje: „Kako pristuje enorazrednici?“ Vedno mi je bilo v mislih in še zdaj mi je, kajti odgovor, ki sledi, pač ni popoln — mnenje moje ni merodajno. Vedno se še vprašam, kaj je bolj važno, kaj manj, dasiravno sem nekaj odbral. Je li pravo? — 221 berilnih vaj tudi v dveh letih enorazrednica ne more prebaviti, torej kaj naj se prepusti domači pridnosti učencev? Da je tū pač težko pravo zadeti, je umljivo, ker so mnenja posameznikov jako različna.

Kako je treba posamezna berila obravnavati in do kake izurjenosti v lepem branji dospeti, to je v pedagogičnih knjigah in v učenčnem črteži določeno. Kar je mogoče, naj se doseže. Vsako berilo, ki postane tako rekoč otrokova lastnina, naj bode v prvi vrsti tako, da mu bode blažilo srce, bodi si na kakoršen koli način; to lastnost naj ima tudi vsa knjiga. V znastveno-vzgojevalnem oziru naj bode berilo res berilo, t. j. nabiranje raznih vednosti, katere se v koncentričnih krogih nabirajo s pomočjo modrega obrav-

navanja posameznih beril in po pedagoških načelih vravnanem posredovanju učiteljevem v centrum, t. j. v dušo učenca stekajo. Tretje Berilo je pač tem zahtevam primerno sestavljeno. Ono bogati učenca z izrazi, je pomoček k zboljšanju dialekta. „Vrtec“ v tem obziru zdatno dopolni, torej potreben vsaki šoli. Berilo naj branje „Vrteca“ olajšuje, nasprotno naj „Vrtec“ berilo še bolj pojasnuje. Berilo uri še okorni mladinski jezik in trebi germanizme. Tretje Berilo je pač v tem smislu pisano (tù pa tam se malo preveč rabi novih besed). Sicer bode pa vsak priznal, da se mora mladina že privaditi neznanim izrazom nove slovenščine, da pomogočimo branje v nadaljнем izobraževanju, da bere potem pobožne, gospodarske, poučne ali zabavne knjige ali časopise. Nekakšno zalogo novih izrazov si mora prisvojiti, ako hoče imenovane spise brez pomoči umeti. Zato je koristno, da si učenci napravijo zapisnik neznanih besed. Ker je to berilo pisano v čistem in lepem jeziku, nam tudi podaja v prvi vrsti vaje v pravilnem govoru. V tem smislu je berilo podloga nauku v pravopisji, slovnici in spisji, ter je tako središče jezikovemu nauku. Kehr pravi: „Učenci naj se 10 ali 12 pripravnih beril prav korektno na pamet naučé, tedaj so se več navadili slovnice in pravopisja, kot z mnogimi pravili“. Berilo pa tudi učitelja podpira; a ne sme biti tako, da bi bil učitelj podrejen berilu, nasprotno mora on gospodariti z berilom. Učitelj je živa knjiga v šoli, ne pa berilo.

Tvarine je v tem „Tretjem Berilu“ na izbero, in sicer dobre, koristne, mnogo tudi vseskozi izvrstne; le škoda, da je moramo na enorazrednici nad polovico izpustiti. Kako lepo se beró odlični naravoslovni popisi, vzorne moralične ali zgodovinske povesti, zlasti pa izbrane pesmi najodličnejših pesnikov naših. Ta knjiga nam tudi daje priliko, da o slovstvu našem kaj omenimo, ker pristavlja posameznim vajam imena pisateljev. Tudi to je potrebno učencem zgornjih skupin, ker se učé po malem poznavati zaslužne može našega národa, kar vzbuja ljubezen do národa, do materinega jezika in do domovine. To so najplemeniteja čutila, torej jim moramo tudi v enorazrednici zaradi njihovega vzvišeno-vzgojevalnega vpliva odmeriti dostojen prostor.*) Enako važnega pomena je zgodovinski del berila. Moraličnih naukov podaje največ I. oddelku, poleg teh je pa še mnogo lepih opominov nasejanih mej berili realističnih predmetov. Vseskozi nam kaže ta knjiga vzgojevalni namen; ne le glava, tudi srce dobiva tù hrane. Prav, da je razširilo to berilo nekoliko krog vednosti v primeri s prejšnimi Berili, kajti zavednejša če bode mladina, tem manj bode surova. Kratko rečeno: po obliki mi dopada ta knjiga, a v obsegi je za enorazrednice preobširna; lepa suknja, a prevelika mi je.

Oglejmo si zdaj nekoliko materijelno stran tega Berila. Ta „universallexikon“ za mladino je razdeljen v šest oddelkov, kateri so različno obširni. Zaradi prevelicega obsega mi najmanj ugaja 2. oddelek, imenovan: „Iz zemljepisja“. Ima večjo vsebino, kot je sploh za ljudsko šolo potrebna, zlasti pa enorazrednici ta obseg nikakor ni primeren; „matematična geografija“ — ako smem ona berila tako imenovati — pristuje, a pogrešam berila „4 letni časi“; nikakor pa ni za enorazrednico fizikalična in politična preveč v tej razširjenosti. Le materina dežela bi se smela v tej natančnosti risati, a druge ne. Pa recimo, stvar ki je preobširna, naj se prepušča domači pridnosti; a vprašam: kaj bode učenec počel, če ni temu vaje. Moje mnenje je: če zna učenec po dovršeni meščanski šoli toliko zemljepisja, kar ga je tù nakupičenega, mu smemo zapisati prav dober red. Saj je tudi to vse nekakšno za to vrsto šol izdelano. Sicer je pripraven ta oddelek splošno za poznavanje vsakoršnih lastnih imen — posebno krajevnih in za vajo v poznavanju in rabi predlogov. Nekateri spisi so tudi pripravi za prosto napisovanje pre-

*) V to svrho nam bode posebno lepo služila gosp. Gradimir-ova „Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli“.

branih vaj n. pr. št. 69. „Prebivalci avstro-ogrske države“ ali 70. „Na moje rojake“ in druge. Iz tega oddelka bi bral v enorazrednici le 16 berilnih vaj, in sicer št.: 48., 49., 51., 52., 53., 56., 58., 59., 63., 69., 70., 71., 85., 86., 87. in 88. Pa tudi od teh beril bi hotel sim ter tja katero okrajšati; 63. berilno vajo, recimo, bi rabil le v drugi polovici šolskega leta. Zemljepisni del je najobširnejši in po mojem mnenju tudi najtežji za naše šole. Tudi ostali oddelki so obširni, a so pripravnejši. Škoda za vsako berilno vajo, ki jo moramo tù izpustiti.

Prvi oddelek ima največ moralične vsebine. Kaj lepo uči mladino postrežljivosti, varčnosti, reda, zadovoljnosti, umnega gospodarstva, ljubezni, darežljivosti, resničnosti in hvaležnosti. Tù sem odbral sledeče št.: 1., 2., 3., 7., 11., 12., 17., 18., 19., 28., 29., 35., 41. in 42., ostale moram prepustiti učencem samim. Nekatere vaje so pripravne za spise vaje, kot napisovanje s premenjevanjem oseb, števila in časa, ali napisovanje povesti na pamet v posameznih odstavkih. Raba ločil se v tem oddelku tudi prilično pozna in vadi, zlasti v berilih, katera so pisana v dvogovoru. Stavkoslovje se v nekaterih vajah dosti bolje more razlagati, nego li v drugih, bodi si, da imamo na dnevnem redu stavke po sestavi, ali one po načinu. Ker je učencem goli in razširjeni stavek že od prejšnjih let znan, imamo le bolj s skrčenimi in zloženimi stavki opraviti; št.: 6., 9., 12., 53. ali 130. so posebno za to pripravne. Sploh se more pravopisje in slovnica malo ne pri vsaki berilni vaji poučevati, ako ne v eni pa v drugi stroki. Pri tem koncentriranji pa je treba paziti, da bode ta koncentracija raznih predmetov pri berilnih vajah vzgojevalna. Ona je merilo učiteljeve in učenceve sposobnosti. Ako se pa učitelj vsega tega brez preudarka poslužuje, spravi le neko zmes na dan, ki je učencu le na kvar.

III. oddelek nam podaja „Črtice iz prirodoslovja“. Najmanjši oddelek je ter obravnava le, kar mora. Tù se ne more skoro nič izpustiti; le pesmice bi se morda odložile za kak prosti čas, pa rad bi jih ne prezrl. Vsak bode priznal, kako potrebno je zlasti kmet-skemu ljudstvu, da nekaj bolje, kot nekaj pozná prirodo in njene čudovite moči, ker to mu odkriva neumne vraže, katere se še tù in tam nahajajo; nasprotno ga pa uči natanč-neje spoznavati božjo vsemogočnost in dobroto.

Najlepši je v IV. oddelku „Prirodopisje“ zaradi prekrasnih popisov. Klasičen jezik nahajamo v teh berilnih vajah, izredno bogastvo v izrazih. Vsako berilo popisuje enega „reprezentanta“ posameznih živalskih razredov. Kako nerad list preobrnem, da bi ga ne prebral tudi z učenci; pa moram tù in tam preskočiti; kratko odmerjen čas mi ne dovoljuje vsega čitati. Ker je vsaka tù popisana žival zastopnik vsega razreda, moramo mimogrede več ali manj vender o njej omeniti, se vé da smemo le prezreti one, ki so manjše važnosti za nas. Iz tega oddelka sem si zaznamoval le 25 berilnih vaj, namreč št.: 126., 128., 129., 130., 131., 134., 136., 137., 138., 140., 142., 144., 146., 149., 150., 153., 156., 158., 161., 164., 166., 169., 172. in 175. Pridevnik, glagol in prislov so tù največ v rabi. Prilastki in dopolnila se zlasti v tem oddelku lahko kažejo in pojasnujejo. Gledé spisja bi se iz dolgih berilnih vaj narejali kratki popisi; tù in tam bi se dala kaka pesmice v prozo preložiti; pa tudi v drugih oddelkih so pesmice za to pripravne. Prirodopisni del ima tudi moraličnih naukov.

Pri V. oddelku sem izpustil le pesmico „Telovadski zbor“. Berilno vajo „Vest“ tudi lahko na kratko obravnamo, ker je strogo moraličnega zadržaja. Pesmico konci berila bi pa zahteval na pamet. S tem oddelkom sem tudi tekoče šolsko leto pričel prvokrat s tem berilom. Bal sem se, da bi pozneje ne bilo časa za to, in tako bi se lahko primerilo, da bi mi „Dinter“ očital, da so otroci v zadnjem šolskem letu, pa ne vedó, da ne smejo vroči vode piti.

Zadnji, t. j. zgodovinski oddelek je dosti obširnej kot v starem Berilu. Ustreženo nam je s tem, a še bolj bi nam bilo po godu, da je tudi v kakem iz naše domače zgodovine kaj omenjenega. Izmej 34 berilnih vaj je porabljenih le 14 in sicer št.: 189., 191., 192., 197., 199., 200., 207., 208., 209., 210., 213., 215., 220. in „Cesarska pesem“.

Vso to stvarino — 95 berilnih vaj — ki sem jo navedel, omenjeva posamezne oddelke sem odmeril po mojem nikakor ne merodajnem načrtu za dve leti. V prvem bi se prebavilo, ako mogoče, kakih 60 vaj, ostale bi bile v drugem letu za premembo, ker se morajo nekatera berila vsako leto brati; kdo drug bo morda v tem drugačno mislil; kdor je bolj skušen, da se že več let z raznimi šolskimi berili ukvarja, jo bode bolje zadel. Konečno pa mislim, da se bomo takrat najbolj bližali rešitvi šolsko-književnega vprašanja, kadar bode imela vsaka kategorija svojo knjigo; se vé, da bode učitelj potem nekaj bolj omejen; a naj bo že tako ali tako, glavna stvar je le, da kaj stori.

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

Valentin Stanig (Stanik — Šaf. Česk. Mus. 1833 — navadno Stanič) se je rodil 12. febr. 1774 v vasi Bodrežu duhovnije Kanalske na Goriškem, šolal pa v Gorici, Celovcu, Solnogradu, postal mašnik l. 1802, kaplan na Bajušicah, od l. 1809 v Ročinju, l. 1819 kanonik v Gorici, l. 1828 viši šolski nadzornik, vstanovitelj šole in hiše za gluhoneme, začetnik družbe zoper trpinčenje živali, umrl 29. april. 1847. — Življenje in delovanje njegovo je popisal dr. J. Bleiweis v Novicah 1847 po dr. Švabu, in poznej v Koledarčku s sliko njegovo 1856, Slomšek v Drobtincih 1848, in zelo na drobno Paulus t. j. Fr. Levec l. 1873 v Soči in posebni knjižici (8. str. 51). — Le zarad slovstvene vzajemnosti naj se i v tej povestnici pokaže po književnih delih, ki so:

a) Večerna Pesem (En dan že supet h' koncu gré — Al ni naš zadnji bil kdo ve. — Bog! mi zahvalmo Te za vse, — Kar Tvoja roka dala je itd. vid. II. Pesme za kmete ino mlade ljudi. 1838 str. 73) je prva, o kateri Stanič sam pravi: „To Pefm fim bil v' Salzburgu 1797 sloshil“. — b) Pesm per predomislovajnu Jesusoviga terplenja 1807. 64. str. 35. — c) Sacris Solemniis ali cerkovna pejssem od svetiga Rešnjega Telessa. 1813. 32. 4. str. — d) Na moje lube šolerje ino šolerce. 1816. 32. 1 str. — e) Stabat mater ali cerkovna pejssem od žalostne matere Božje. 1816. 32. str. 6. — Te pesmi je Stanič sam preložil ali sestavil, tiskal, vezal ter razširjal mej narodom. — Druge tiskane stvari njegove so:

1) Pesme za Kmete ino mlade ljudi. V Gorici 1822. 12. str. 32. Natisnil Peter de Valerji, c. kr. priv. bukv natislovavic. Se vdobé per V. Stanig, vikšimu čuvaju c. kr. šol. — Pesem za dež prositi (Oh! pošli nam! oh pošli nam — Bog ljubi hladni dež! — Zanesi revnim grešnikom, — Saj naše reve veš! — Mi čut'mo tvojo šibo, — Suš' nam poljé konča! — Oh! pošli nam! oh pošli nam — Bog ljubi hladni dež! itd.). — Pesem per — po hudimu vreménu, po toči, per vbogi — dobri žetvi, per mlatvi; orač, pridni kmet zjutraj; jutrajna, veselje kmeta nad delam, po kosilu, kosec zvečer, kmetovski stan, lepi svet, zemlja ni dolina solz, spanje, grob, veseli vučenci; pesem deklice, ktera je v šolo hodila, tičje gnezdo, mladi drev, sova. — Na zadnji strani je čitati tole:

„Ljubi Bravec! Na! njekaj, veči del iz nemškiga na slovenski jezik prestavljenih Pesem. Sim mislil, de bi znalo z' njimi Slovencam, ki radi pojejo, pa malo takih Pesem imajo, vsluženo biti. De one veliko pomankanja imajo, spoznam tudi sam; pa

dokler bolših ne bo, posluži se teh kakor moreš; tudi ni mogoče, per toljko sort slovenskiga govorjenja, vsim dopasti! Starih bukuv navajenim bom prenov, in novih — prestar. Ako bi pak lete Pesme dopadle, ino obilne bravece vdobile, sim vam perpravljen še več družih dati, ino tudi skerbeti, de bi manj pomanjkanja v' njih bilo. Umnejše slovenskiga jezika, kakor sim jest, pak prosim, de bi jim dopadlo, meni ali z' svetam ali tudi z' pesmimi na roke jiti; za kar bi se jim prav iz serca zahvalil. Vzami ljubi prijatelj! kakor pridna bučelca kar je dobriga, ino prepevaj hvalo našimu nebeškimu Očetu! vesel nad njegovimi lepimi stvarmi.“

V. Stanig Kanonik.

2) Molitve in Premišlovanja per objiskovanju štirih k' zadoblenju odpustika svetiga - leta odločenih cerkva. Katerim je spredpostavljen kratki nauk od svetiga leta 1826. Z' Perstavkami 130 cerkvenih ino drugih Pesm za kmete ino mlade ljudi. Natisnjene per bratih Mattiuzzi v Vidmu. Se dobé v Gorici per bukvih za nemške šole. 1826. 12. 148. — Molitve in Premišlovanja so ponatisnjene iz knjige Potočnikove (Premišlovanje za čas sv. leta . . v Ljubljani). — Pesmi so nektare stare, iz drugih ponatisnjene, nektare prestavljene iz nemških itd. (str. 51 — 148). Vmes se nahaja „Prošnja za dobro lejtó. Per grozno veliki lakoti v lejtú 1817 deržana v Ročinju“: — O nebeški Oče! mi vbogi, od vsih strani stiskani, od vsih zapašeni, od sile in grozne lakoti skoraj vcagani, smo donas h tebi pertekli, za rešenje iz naše silne potrebe od tebe sprostiti; za pomoč per tebi sámimu najti (108 — 115) itd.! Zdiho vanje ovčic po Pastirju (Vučenik, pastír in Oče pridi! — Naj veselje vbóga čeda vidi; — Brez Pastirja smo še dolgo bili — Pot smo zgubili! itd.). Pesem ljudstva (Bog Cesarja nam ohrani — Franca našga Dobriga itd.). Človek na tronu ino pod slamnasto streho . . Dobra Gospodinja itd. Na primer bodi:

Pesem deklice, katera je v šolo hodila.

1.

Sim v šolo hodila, vučila terdo,
Kar znam bi ne dala za lepo zlato!
Kaj nuca lepota, denarji, blago,
Če v serci in glavi pa prazno bi blo.

2.

O praznim veselo mi čas naprej gre;
Če pesem znam brati kaj lep'ga za se.
Po zimi le praznim čas dolgo terpi;
Jest berem al pojem še prevč mi hiti!

3.

Deb' jest obolela tolaž že jimam,
Serce bo veselo kjer brati kaj znam.
Vse tako veselje en drug ne pozna
Ktir v šolo ni hodil, ktir brati ne zna.

4.

On iše za dnarje veselje za se,
Si zdravje šebkeje in spači serce.
Sim v šolo hodila, vučila terdo,
Kar znam bi ne dala za lepo zlato!

Za kazavcem al zapopadkom pravi na koncu: Ako bi leté Pesme več bravcov dobile, kakor unih 24, ktere so v letu 1822 za kmete ino mlade ljudi von dane bile; bi se znalo zanaprej več drugih bolj popravljenih von dati.

Pa! huda je, to čutim sam!
Več k' stó špendat ak smil' se vam,
Za bukvice Petico dat. —
Toljk per zvečit, In šè zgubit'!

3) Cesar ino Prelat. Iz njemškiga prestavil V. St. K. — Rož'ce na grob Marjane D***, ktera je v jeseni 1820 vmerla. Zložil V. St. k. per Soči 1828. 24. 8 str. Gl. Cesar in Opat, iz Bürgerja preslovenil Dr. Tušek (Krajn. Čbelica IV. 1833 str. 39 — 47), ki pravi, da je Stanič to balado, katero je Bürger iz stare pripovesti „King John and the Abbot of Canterbury“ vzel, na svitlobo dal v Terstu. Na razgled bodi kitica prva s poslednjo vred:

Vam bodem 'no prav'co dost smešno povedal:
 Cesar je bil, k'tir je z besedo rad vjedal;
 Tud' bil je 'n Prelat, vselej debel, vesel;
 Le škoda! avčar svoj več pamet' je jmel!...

Mi vkažemo svetiga Gala Prelatu:
 Nebo več Jur' Bendiks per avcah se klatil;
 Prelat naj ga dobro do smerti redi
 Brez ben'ga plačila, dokler ne zaspí!

„Viža h' s. maši služiti“ mit „Večerna pesm fantiča“ von V. Stanig, gedruckt zw. 1822 — 1830 (Šafařík 147). Valentin Stanig's Sammlung zum Theil origineller, zum Theil aus Bürger, Gellert u. a. übersetzter Gedichte und Gesänge. Hs. (Šaf. 84).

4) Drugi Perstavik starih ino novih Cerkvenih ino drugih Pesem, h' molitvam ino premišlovanjam za sveto leto 1826. Zbiral, iz Njemškiga prestavljal, ino skladal Val. Stanig Scholast. Natisnil Paternolli v Gorici 1838. 12. 72. V predgovoru pravi:

„Ljubi Slovenec! Jest vem ino občutim scer, de moje v Perstav'ku 1826 štirideset na svetlobo dane Pesme malo brane so. To bi blo moglo meni svetovati, iz vondajanjam drugih Pesem ne čas ino denarje zgubljati. Pa mislim, de le kjer tiste pesme poznane niso, bodo one malo iskane ino brane. Saj so one namreč iz skoraj vsih starih, scer močno iskanih, in' iz novih bukev izbrane, ali celo novič preložene al' izložene. — Ako bi Duhovni, katirim dušno dobro svojih ovčic na serci ležati more, ino kateri tudi sami slovenskiga branja potrebni so, take pesme pridnim bravcam ali pevcam oznanili, posodili al pak v dar dali, bi se lohko veliko dušniga dobriga godilo.

Po cerkvah bodo večí del pisane pesme pete, katere so per večkratnemu prepisovanju veliko na njih pervimu skladanju (rimu) ino meri (metru) zgubile. Take pesme sim jest zbiral, spisaval, ino kjer je treba bilo, kakor sim zamogel več al manj popravljal. Vzemi jih za dobro, dokler bolših ne bo.

De bi taki raztreseni papirji ino pesme saj vsi per moji bližnji smerti pozlo ne šli, pustim nekeje od njih natisniti, ino ne želim družiga, kakor debi ž-njimi per pridnih slovenskih pevcih božjo čast povikšal“. — Na koncu (str. 72) piše:

„Še ena beseda! Žalostno je, de take ino druge cerkvene pesmi tako malo od folka poznane ino v cerkvah pete so! Le kader folk poje je prava andoht v pesmi! — Kader vlažni mladostni ino ženski glas, z' bolj terdnim fantovskim ino možkim združen, se vzdigne takrat, misljam jest, predere on nebo, in gre do trona nebeškiga Očeta!

Z veselim in omečenim sercam so tudi naši gnadlivi Škofi per več cerkvah tako petje slišali, kir pridni Duhovni ino cerkovni pevci skerbijo, de se tudi mladost ino ljudstvo peti navadi. — O, de bi tudi drugi dušni pastirji ino pevci to storili! Bog bo njih setvi rastvo ino obilni sad za večnost dal!“

5) II. Pesme za kmete ino mlade ljudi. Vekš del iz njemških Mildhaimskih Pesem prestavil V. St. S. Natisnil Paternolli v Gorici 1838. 12. 78. Na primer bodite:

Veseli vučenci.

1.

Jigramo in se veselimo,
 In skačemo tam zdaj, zdaj tlé!
 Pa zraven se pridno vučimo:
 'Z otrok bodo z časam možje.

2.

Juhejsa! le serčno skakajmo!
 Dokler nam še čas perpustí,
 Juhejsa veseli vekajmo!
 Kjer čas kakor veter hití.

3.

Al leta tak precej vletijo?

O Ljubi! kaj bomo pak mi? —

'Z otrok, ki zdaj 'koli kričijo,

Čas fante, možake pak stri!

4.

Kdor oče možak priden biti

Ko fantič berdak že naj bo,

On more že dobro storiti,

Ne vselej ljubiti jigro!

5.

Kar Jurčik se noče vučiti,

Tud' Juri veliki ne vé:

'Če Micka le h' plesu hoditi,

K' bo Mina, bo jókala se.

6.

Kar v šoli, kar starši vučijo

Poslušati hoč' mo radi,

Kar h' našmu razgledu pak strijo

To hočemo striti tud' mi.

7.

Juhejsa! še smemo noriti!

Pošteni pak očmo ostat',

In starost zna kader 'če priti,

Veselja s' ni treba kasát.

Domača živina.

1.

Po tém kjer Eve želja je

Nesrečni greh storila,

In ž' njo tud' Adam je grešil

Jih Angel z' Raja je spodil,

Ko sta si zaslužila:

2.

Gre Adam polni žalosti

Okrog po velikim polji:

To ni pšenice ne reži,

Povsot robida, tern stoji,

Plevel le vid' okoli.

3.

„Kdo mi povleče težki plug?

Kak' zemljo čem branati?

Kdo mi ponese kamje z njo?

In ako kruh že v hiši bo,

Kdo m' oče drugo dati?“

4.

Zdaj konj mu proti razgata:

„Ne glavo toljk lomiti!

Sliš' Adam! saj sim jest že tle,

Za jezdo al voziti vse

Ti čem pokoren biti.“

5.

Vol zabuči: „Moj Gospodar!

Nepusti se moliti,

Iz čelam ali vratam strim,

De kruh iz njive ti vdobim,

Znaš lakoti odjiti.“

6.

„In jest zamuka krava mu,

Te z mlekam čem živeti,

Ak ženske le prav ročne so,

De maslo ino sir nar'do

Znaš dosti vsiga meti.“

7.

Tud' vbogi osel giga mu:

„Ak nimaš z kom voziti,

Gospod zavkaži, očem vse,

Pšenico moko, in kar je

Na herbtu ti nositi.“

8.

„Če mraz maš ovca bleketa

Stor' ženi se gibati,

Pust' niti z mojo vovno strit,

Ino obleko si nardit,

Ni treba ti zmerzovati.“

13.

V veselju in' hvaležnosti

Sliš' Adam obečilo.

Živini, ki služiti mu če

Nasproti on pak rekel je

Prijazno ino milo:

9.

Debeli prasec krulji mu:

„Češ tusti kos jimeti?

Kjer dobriga nemorem strit

Zamoreš mene le vmorit;

Scer sim zastonj na sveti.“

10.

„Če tud' cvertje jimet želiš

Gospod, znam pomagati,

Zdaj puta pred njim klokota

In stori jajce mu na tla,

In vkaže je pobrati.“

11.

Pes laja ino gible rep:

„Brez skerbi znaš zaspati

Počivaj mirno saj jest bom

Dvoriše varval ino dom,

Ne daj me pak vezati.“

12.

Mijavka mačka tudi še:

„Krajčas ti bom storila,

De miš podgana ti ne sne

Karkolj boš hranil sam za se

Jih z' hramov bom trebila.“

14.

De on, ko dobri gospodar

Skerbliv za njo če biti;

De vsako prime kar mu gre

De 'beden tarat ga ne sme

Ne z' šibo ga moriti.

Za „Kazalom II.“ je brati: „Več po Goriškemu poznanih cerkvenih Pesm se natiskuje. Če se bodo bravci našli, se bodo tud Fable ino druge posvetne (pa poštene) Pesmi von dale“. — Dal je Stanič l. 1840 na posameznih listih natisniti več iz nemškega poslovenjenih, slovenskih, pa tudi iz slovenskega ponemčenih pesnic itd. —

Perporočenja vredne bukvice za Slovence, ki se tudi v Gorici vdobijo. Pošiljal mu jih je iz Ljubljane po naročbi največ prof. J. Walland, pozneje škof v Gorici, od drugod pisatelji sami, in Stanič jih je razširjal po Goriškem. — Kratke povesti s podobami poslovenjene iz nemških bukvic Monakovskega društva zoper mučenje žival itd. 1845. 24. str. 24. — Pisal je Stanič tudi nemški in laški, in mej nemškimi spisi njegovimi so najznamenitejši:

a) Die Wallfahrt der Taubstummen auf den heil. Berg bei Görz am 21. Juni 1844. 4. 8 str. — b) Gefühle einiger Taubstummen vorgetragen bei der Prüfung 1844. — c) Kurzer Bericht über den Görzer Verein wider die Thierquälerei u. Einladung zum gefälligen ferneren Beitritte 1846. — Nekoliko nemških in talijanskih okrožnic do duhovščine o gluhomemih; nekaj nemških pesmaric (Normalschulgesangsbücher) itd. Prim. Val. Stanič, spis. Paulus str. 41 — 43.

Poslednja pesem njegova je „Hvala vinske terté“, ktero je poslal Novicam, ki so nekaj njegovih pesnic bile ponatisnile (l. 1843 — 45: Kmetovski stan. Domača živina. Kmet svojimu sinu. Orač. Pesem po dokončanim poljskim delu. Pesem deklice, ki je v šolo hodila). V tem pismu Stanič pravi: „Vaš preprijazni spomin me je mojstra-skaza v pesništvu tako nadušil, da sem se še enkrat spravil na Pegaza; sprejmite to drobtinico blagovoljno, pa ne sodite jo preostro, zakaj pojem le, kakor mi serce velí (bil je ranjki res bolj pevec, nego pesnik); ušesa so mi edino merilo, in slovnica mi ni zmiraj v glavi, kakor bi mi mogla biti“ (Koledarček 1856 str. 17 — 26). — „Naj sprejmejo častiti bravci to pesmico v blagomil spominek domoljubnega starčka; ona je tudi iz slovstveno-zgodovinskega obzira zato zanimiva, ker je poslednja njegova bila, rojena iz prvega spisa, ki je v natisu od nepozabljivega Vertovca prišel na beli dan“, pravi ondi dr. J. Bleiweis. Val. Stanič ima oziroma za Slovence po Goriškem prevelike zasluge; on je na pr. Novic koj prvo leto naročil 52 listov, Drobčinic 100 letnikov za Goriško (Glej Slomšek 1848.) itd. — V tej hvaležnosti slove: Solzica Novic ranjčimu visokozaslužnemu gospodu Balantu Staniču, goriškemu korarju, gorečimu podporniku družbe zoper terpinčenje žival itd. (V. 22):

Ne zavid'mo ti sladkosti raja,
Jo zasluži tvoja glava siva,
Vender mračna nas britkost obhaja,
Slišat', de te rahla perst pokriva itd.

Iz šole za šolo.

Naloge v izobražbo prostih stavek.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

XIV.

Prestavite izvod XIII. naloge iz zdanjega časa v pretekli čas!

1.

Izvod.

Oni so nas tolažili. Potolaženi smo bili. Opominjali so jih. Znal sem cepiti itd. Učenec se je učil, risal in računal.

2.

Izvod.

Poučevali so nas. Poučeni smo bili i. t. d. Mati je skrbela, prala, kuhala in predla.

XV.

Preložite izvod XIII. naloge iz zdanjega časa v prihodnji ali bodoči čas!

1.

Izvod.

Tolažili nas bodo. Potolaženi bodemo. Opominjali jih bodo. Znal bodem cepiti i. t. d. Učenec se bode učil, bode risal in računal.

2.

Izvod.

Poučevali nas bodo. Poučeni bodemo i. t. d. Mati bode skrbela, prala, kuhala in predla.

Opómnja. Jezikovni pouk v drugem deželnem jeziku naj se vsikdar kolikor se more naslanja (opira) na materini jezik.

XVI.

Preložite povest (učitelj naj poišče v Berilu primerno berilno vajo) iz preteklega časa v zdanji čas!

XVII.

Preložite berilno vajo pod št. — iz preteklega časa v prihodnji čas!

Z a n a v r ž e k

vam danes na šolsko tablo napišem nekaj manj navadnih stavkov, katere zdaj čedno v zvezke prepisite!

1.

Dobre volje smo. Dedek so malo besedij. (Naša) sivka ni velikega kremenja. Babica so trdnega zdravja. Sosea je dobrih rok. Prestolonaslednik je bistrega uma. Šaljivec je lažnjivih ust. Dijak je trdne (jeklene) volje. Starček je sivih las (sivolasi). Onegov ni trde glave. Mesar ni mehkega srca. Rudolf (Habsburški) je bil visoke postave. Prijatelj je slovenskih starišev.

2.

(Oni) mož je prave korenine. On ni kaj si bodi. Grajščinar je imenitnega stanú. (Njegova) gospá je radodarnih rok. Pastír ni poštenih ljudi. Bledin je slabe krvi. Zamorec je črne polti, črnih očij in kodrastih las. Oni-le je dolgih las pa kratke pameti. Sem vere kristijanske. Cigan je železne narave. (Ta) deček je lepega obnašanja. Marta je blagega srca.

Opómnja: Kakor vidite pri razpetih besedah je v dopovedek tudi pomožni glagol v zvezi z roditelnikom.

Opómnja: Predno preideš od golega k razširjenemu (izobraženemu) stavku, izprašuj učence nekako tako-le:

1. Kateri so glavni členi stavka (stavkovi členi)? 2. Kateri stavkov člen je osebek? 3. Kateri stavkov člen je dopovedek? 4. Katero besedno pleme nam služi v osebek? 5. Kakó se po osebkú vpraša? 6. Katero besedno pleme (govorni razpol) rabi dopovedku? 7. Na katero vprašanje je dopovedek samostalnik? 8. Na katero vprašanje je dopovedek pridevnik? 9. Kakó vprašamo po dopovedku, ako je glagol? 10. Katero besedno pleme nam služi v vezilo? 11. Kdaj ni treba vezila? 12. Kakó pravimo prostemu stavku, kateri ima le glavne člene? 13. Katero ločilo se postavi na konci golega stavka? 14. Kaj je stavek? 15. Iz česa je sestavljen stavek?

Razširjeni (izobraženi) stavek.

XVIII.

Razširite (izobražite) sledeče stavke s primernimi pridevnimi prilastki!

1.

— navada je — srajca. — drva ne goré. — službe, — suknje. — zemlja ne rodi. — posode so dragocene. — človek pozdravlja. — posel se spodi. — družinče ne krade. — voda je — pijača. — (trdno) zdravje in (čisto) srce je — bogastvo. — vreča ne stoji. — ura, — ura. — bolezen, — smrt. — (sveta) Ciril in Metod sta bila — (slovanska) aposteljna. — hvala smrdí. — blago se samo hvali. — (najboljša) luč je Bog. Beseda ali govor je — (najlepši) dar —. Lenoba je — mreža. — (nebeški) dar je luč — (očesna). — kosa kosí. — ceste so — dobrota. —, — in — ljudje so priljubjeni. Kratki in krepki so — pregovori. — (materina) beseda je — (jasno) ogledalo.

Izvršitev,

Stara navada je železna srajca. Surova drva ne goré. Goste službe, redke suknje itd.

Opómnja: Ako se v takih stavkih vezilo (sem, si, je, sva, sta, smo, ste, so) zamolčí, postavi se navadno vejica mesto njega.

2.

— službe, — suknje.*) — beseda je — ogledalo. — dar je luč —. — (kratka) večerja, — (dolgo) življenje. — prijatelj je — ščit. — vest je — vajšnica. Kanarček ni — ptič. — in — ptič je — detal. — grb je — postojina (orel). — žabica je — dvoživka. Gad je — kača. — muha je — žuželka. — limone in — pomaranče so — sadje. — zvončki, — jagleci, — marjetice in — vijolice so — cvetice. — olje je — zdravilo. Železo je — kovina. Zlato je — kovina. Galun ni — sol. Zemlja je —, — in — telo. Rudolf — (Habsburški) je bil — in — (švicarski) grof. Cir je bil — kralj. Aleksander — (Veliki) je bil — kralj. — (najvišja slovenska) gôra je Triglav. — (košata) Radoha, — (visoka) Ostrica, — (gorjata) Rinka in — (zobata) Olšova so — (domače) planine. — (dereča) Drava, — (svetla) Sava in Savina so — (mogočne) vode in — (slovenske) sestre.

Izvršitev.

Redke službe, goste suknje. Materina beseda je jasno ogledalo. Nebeški dar je luč očesna i. t. d.

*) Ta stavek nahaja se tudi v nalogi 1., a to ne znabiti iz razmišljenosti spisatelja, — ampak zato, da se pride slabemu spominu manj nadarjenih šolarjev, — zlasti neizogibnim ponovljavcem na pomoč v smislu pedag. pravila, da naj se v pouku novo na staro, neznano na znano opira. Pis.

3.

— ura, — ura. — bolezen, — smrt. — navada je — srajca. — večerja, — življenje. — Radoha, — Ostrica, — Rinka in — Olšova so — planine. Leonid je bil — — kralj. — (najvišje) stavbe — (egipčanske) so — (četrtostranne) piramide. Slana je — rôsa. — soparice imenujejo se megla. Brizgalnica je — iznajdba. Zrak je — telesnina. Kislec je — plin. Kvadrat je — — četverovogelnik. Pravokotnik je — — četverovogelnik. Kocka je, —, —, — in — telo. Bog je —, —, — in — bitje. — rokav, palca —, — bokal čaka lenuha. Glad je — kuhar. Preširen je — — pesnik.

Izvršitev.

Rana ura, zlata ura. Dolga bolezen, gotova smrt. Stara navada je železna srajca. Kratka večerja, dolgo življenje i. t. d.

XIX.

Podčrtajte v izvršitvi 18. naloge osebkke dvakrat, dopovedke pa enkrat!

XX.

Izobrazite sledeče stavke s prilastnim samostalnikom ali pa sè svojilnim pridevnikom ali pa sè samostalnikom, ki ima predlog pri sebi!

1.

Vzpomlad je čas —. Jesen je čas —. Zelena je barva —. Bela je barva —. Črna je barva —. Delo je dolžnost —. Učilnica je vir —. Morje je zakladnica —. Hči — (skopuhova) je dostikrat žena — (požeruhova). Lenoba je začetek —. Varčnost je hči — (modrosti). Duša — je neumerjoča. Veselje — bo večno trajalo. Razlega se petje —, — in —. Griva — je dolga. Perje — je pisano. Lasje — so beli. Gruljenje — je kratkočasno. Krokanje — je zoperno. Rjojenje — je strašno. Zdiho-vanje — je ganljivo. Čivkanje — je otožno. Pes je prijatelj —. Rogovile — so vej-nate. Okus — je sladek. Kljun — je širok. Spol — je trojin. Duh ali vonj — ni — je prijeten. Oče so glava —. Bog je stvarnik — in —. Solnce je vir —. Začetek — je strah —. Šolar brez — se slabo uči. Zaupanje v — krepcá človeka. Konjiki imajo škornje z — (ostrogami). Most na — nima stolic (jarmov). Stavbe — so bile čudne.

Izvršitev.

Vzpomlad je čas setve. Jesen je čas žetve. Zelena je barva upanja ali nade. Bela je barva nedolžnosti. Črna je barva žalosti. Začetek modrosti je strah božji. — — — — — Stavbe na koléh so bile čudne.

2.

Bog je stvarnik — in —. Duša — je neumerjoča. Korist — in — je različna. Deblo — je visoko. Veje — so košate. Jagode — so strupene. Jagode — so užitne. Luč — je gorka. — Svetloba — ne greje. Petje — in — je prijetno. Oblika — je okrogla. Oblika — je čveterovoglata. Streha — je strma. Smer (namera) — je na-vpična. Smer — je vodoravna. Smer — je poševna. Čas — hitro mine. Perje — je črno. Barva — je rumena. Imé — je slavno. Lemež je del —. Molitev — je goreča. Srce — je veselo. Meso — ni užitno. Plod — je želod. Bukvica je plod —. Slatina je last —. Albreht I. je bil prvorojenec —. Franc Jožef I. so oče —. Dvo-

glavata postojina je grb —. Hvaljeno bodi imé —. Vera brez — — je mrtva. Žganjci z — so tečna jed.

Izvršitev.

Bog je stvarnik nebes in zemlje. Duša človeška je neumerjoča. Korist ognja in vode je različna. — — — Žganjci z mlekom so tečna jed.

3.

Začetek — je strah —. Lenoba je vseh — grdoba. Plod — je trirobat. Sline — so strupene. Zakladi — so bogati. Krzno — je drago. Zapopadek (vsebina) — je mikaven. Meje — so dolge. Stavbe — so starodavne. Pogum — je junaški. Globočina — je neizmerna. Dobrotljivost — je neskončna. Dnevi — so najkrajši. Previdnost je hči —. Okó je ogledalo —. Svet je delo —. Orel je kralj —. Lev je kralj —. Človek je gospodar —. Bog je kralj vseh —. Vrtnica je kraljica vseh —. Krvoločnost — je grozovita. Nadležnost — je neznosna. Kinč — — je cerkev —. Belo-zelena sti barvi —. Črno-rumena sti barvi —. Rudeče-belo sti barvi —. — bla-goslov zida otrokom hiše, ali prokletje — jih podira. Križ je znamenje našega —.

Izvršitev.

Začetek modrosti je strah božji. Lenoba je vseh grdob grdoba. Plod bukovja je trirobat. — — — — — Križ je znamenje našega odrešenja. (Dalje prih.)

Pestalozzi — Diesterweg.

(Govoril pri učiteljske skupščini v Mokronogu v 2. dan avgusta preteč. l. **J. Ravnikar**.)

Kar nam solnce pošilja, to nam podajeti zvezdi — vodnici na pedagoškem polji — Pestalozzi in Diesterweg. Prvi nas ogreva s svojo iskreno ljubeznijo, ki nam kaže nedosegljiv vzgled prave in srčne prijaznosti in ljubavi, kar mora vsak pravi učitelj vedno kazati pri svojih učencih, ki so mu v pouk in vzgojo izročeni. Drugi se nam zopet kaže kot čist in velik značaj, poleg tega pa še prebrisana glava po svojej neupogljivej resnici in razumnosti v vseh nazorih. V svojem „Wegweiser-ji“ nam je zapustil pravo gorečo luč, katere učitelj — vzgojitelj vedno potrebuje.

Ta dva pedagoga podobna sta letеčej tici, ki v zraku jej nasproti pihljajoči veter vedno z večo silo premaguje in dalje prodira. Ravno takó se je duh teh dveh môž ob času hude stiske in preganjanja povzdignil nad vse druge v temi tavajoče nevedneže in sovražne nasprotnike. Umela sta prav dobro svoje ideje, za katere sta se borila vse življenje. Tedanji svet je brezozirno kričal in ju obsojeval kot rogovileža in prenapetneža, kajti bilo je takrat, kakor še dandanes mnogo takih svojeglavnih sebičnežev, kateri nikakor ne razumejo, da bi kdo drugi smel zagovarjati svoje nazore. S tako vrsto ljudi sta se mogla tudi genija „Pestalozzi in Diesterweg“ boriti.

Pestalozzi in Diesterweg sta bila za ideale, za koje sta živela, takó navdušena, da ju mora ves izobražen svet občudovati; večkrat sta zvršila kaj takega, kar se je drugim zdelo nemogoče. — Pestalozzi sam pravi v pismu, ki ga je v Stanci (Stanz) pisal „Gessner-ju“: „Ich gieng gern . . . Mein Eifer, einmal an den grossen Traum meines Lebens handanlegen zu können, hätte mich dahin gebracht, in den höchsten Alpen, ich möchte sagen, ohne Feuer und Wasser anzufangen, wenn man mich nur einmal hätte anfangen lassen.“ Pri teh besedah moramo nehote vsklikniti: „On je bil nedosegljiv v svojej marljivosti!“ Tù se ti vriva vprašanje: „kako je pa s teboj?“ Mari si ti, kar se tiče vztrajnosti v poklicu, kaj njemu podoben? . . . Na drugem mestu, ko je pisal „Stapfer-ju“

zahvalno pismo, beremo mej drugim tudi to-le: „Freund, wir glaubten ein Korn zu säen, um den Elenden in unserer Nähe zu nähren, und wir haben einen Baum gepflanzt, dessen Äste sich über den Erdkreis ausbreiten und die Völker der Erde ohne Ausnahmen unter seinem Schatten ruhen werden. Es ist nicht mein Werk, es ist Gottes Werk; mein war die Liebe, mit der ich suchte, was ich nicht kannte und der Glaube, mit dem ich hoffte, wo ich nicht sah . . . Wenn ich mein Werk, wie es wirklich ist, ansehe, so war kein Mensch auf Erden unfähiger dazu, als ich . . . und ich setzte es doch durch. Das that die Liebe, — sie hat eine göttliche Kraft, wenn sie Wahrhaft und das Kreuz nicht scheut.“ — Po tem takem naj si sleherni učitelj svoj „ideal“ sam ustvari, po katerem mora vedno hrepeneti in prizadevati si, da bi bil vedno bolj in bolj popolnoma. Ideali so sicer nedosegljivi — zaradi tega se tako imenujejo; — vender se jim pa moremo približevati. Vsaj je popolnost tako rekoč nemogoča, kajti nihče iz mej nas še ni bil, ni in tudi ne bode popolnoma; toda človek lahko postaja popolnejši . . . Prestanek je nemogoč; ali se napreduje, ali pa nazaduje.

Životopisi največjih in najslavnejših môž na pedagoškem slovstvenem polju naj bodo učitelju-vzgojitelju v vzgled in potrpljenje ob času težav; on naj se prizadeva tudi v najhujših časih ravnotežje na površji ohraniti. Tam, kjer se pokažejo nasprotniki, moramo z veseljem boriti se za sveto stvar. Pestalozzi in Diesterweg sta se vse življenje trudila za povzdigo ljudskega šolstva. „Gratzove“ besede so pač resnične: „Wie kann sich die Menschheit mehr geehrt finden, als in grossen Menschen, die lebendig an den Tag legen, dass der Mensch gross werden kann.“

Ivan Henrik Pestalozzi porodil se je v 12. dan januvarija 1746. l. v Zürichu. Oče mu je bil Ivan Krstnik kot zdravnik jako priljubljena oseba, in je umrl, ko je bil deček še-le 6 let star. Tedaj ni čudo, da je mlademu Pestalozzi-ju pozneje manjkalo tistih moških lastnosti, kojih more mladeneč v nežnej mladosti dobivati le na strani moškega vzgojitelja. „Vzrastel sem“ — pripoveduje Pestalozzi sam — „v varstvu najboljše matere kot popolno žensko-materino dete; pri vseh telesnih slabostih svoje individualnosti bi bil potreboval moža, ki bi bil umel poučevati me v vsem tem, kar je možu potrebno.“ — Mati njegova je skrbno vzgojevala svoje tri otroke (Pestalozzi je namreč imel jedno sestro in jednega brata); pri tem jej je dobro in pridno pomagala neka služabkinja z dežele po imenu „Babeli“. Na smrtni postelji jo pokliče Pestalozzi-jev oče k sebi in jej reče: „Babeli, za božjo voljo te prosim, ne zapusti moje žene, ako umrjem! ona je po tem izgubljena, in moji otroci pridejo v trde roke“. „Ne bodem zapustila vaše žene, ako umrjete, pri njej bodem do smrti“. Tako je umirajočemu, za obitelj svojo skrbnemu očetu odgovorila vrla Babeli. Pestalozzi sam pravi: „Ich sah die Welt nur in der Beschränkung der Wohnstube meiner Mutter und der eben so grossen Beschränkung meines Schulstubenlebens; das wirkliche Menschenleben war mir beinahe so fremd, als wenn ich nicht in der Welt lebte, in der ich wohnte“. Pestalozzi-jev ded je bil župnik v nekej vasi blizu Züricha. K temu je deček 9 let star in potem vsako leto hodil, kjer je bival po več mesecev. Ta je bil skrbni dušni pastir, ki se je tudi mnogo pečal s pokom v vaškej šoli. Menda je tudi Pestalozzi najpred k svojemu dedu v šolo hodil, kar je neki na poznejši razvoj njegovega značaja tako močno vplivalo. Njegovi součenci so mu nagajali; pri vsem tem pa jih je vender ljubil, posebno je rad imel ubožne dečke. Rekel je: „Ich glaubte alle Welt wenigstens so gutmüthig und zutraulich als mich selbst. Ich war aber natürlich von meiner Jugend auf das Opfer eines jeden, der sein Spiel mit mir treiben wollte. Es lag nicht in meiner Natur, von irgend jemand etwas Böses zu glauben, bis ich es sah und Schaden davon hatte“. — Njegov ded ga je na počitnicah prvi v latinščini poučeval. Pozneje je vstopil v latinske šole v Zürichu. Na deželi pri

svojem staremu očetu je imel dovolj prilike opazovati priprosto ljudstvo. Ljubezen do ubogega ljudstva, potrebe njegove, izboljšanje národnega šolstva se mu je že tu globoko v srce vtisnilo. — V latinskih šolah je kazal velike zmožnosti — pa le v tistih predmetih, za katere je bil vnet. V svojem „Schwanengesang-u“ sam pripoveduje „Indem mich das Wesen der Unterrichtsfächer meistens lebendig und richtig ergriff, war ich für die Formen, in denen es erschien, vielseitig gleichgiltig und gedankenlos“. Böhm omenja v svoji pedagogični zgodovini: „Orthographisch schreiben lernte er nie“. — Vender je njegov velik duh nadomestoval vse pomanjkljivosti v njegovem dejanskem življenji. Posebno zmožen je bil pri učenju jezikov. Pri nekeji priliki je celó učitelja grškega jezika prekosil v govorniški nadarjenosti. Zato je Pestalozzi tedanje politične, socialne in šolske razmere tako izvrstno in navdušeno opisal. O tem sicer na tem mestu ne moremo obširno govoriti, ali toliko vender omenjamo, da takratne razmere niso bile na boljem, kakor v Bosni in Hercegovini za časa zasedanja avstrijske armade. Gospóda je priprosto ljudstvo v duševnem in intelektualnem obziru neusmiljeno tlačila, kar je blazega Pestalozzi-ja neizrečeno bolelo; zbog tega je on svoj národ bolj in bolj ljubil. — Iz vseh njegovih učnih nazorov in spisov razvidimo, da je bil visoko naobražen mož — toda le bolj enostransko. — V 18. letu svoje dóbe je Pestalozzi že hodil v „Collegium humanitatis“, kjer se je učil teologičnih ved. Pestalozzi piše o tej šoli: „Unabhängigkeit, Wohlthätigkeit, Aufopferungskraft und Vaterlandsliebe war das Losungswort unserer Bildung“ . . . Učenci so po tem takem bili sami sanjači, živeči za ideale. Poleg tega dobí Pestalozzi še Rousseau-vega Emila v roke, ki je na njega posebno vplival. — Mej sabo so tam bivajoči literati: „Klopstock“, „Wieland“, „Kleist“ sklenili prijateljstvo in neko zvezo, kjer opazimo tudi „Bluntschli-ja“, „Schulthessa“, „Lavater-ja“ in druge. Pozneje so to društvo imenovali „Patrioten“. Tudi so ustanovili poseben list „Erinnerer“, ki naj bi vplival v probujo ljudstva. Pestalozzi je tudi pisal za ta list — osobito članke v vzgoji — in so ga celó radi „Müller-ja“ zaprli, ker je proti temu neki članek pisal. Zavoljo tega društva patrijotov ni smelo lista dalje izdajati. (Dalje prih.)

Književstvo.

— „**Matica Slovenska**“ v Ljubljani je za 1884. l. izdala: a) Letopis Matice Slovenske za 1884. l. Uredil Evg. Lah. — b) Črtice iz duševnega žitka štaj. Slovencev. Sestavil dr. Jos. Pajek. — c) Lovčevi zapiski. Spisal J. S. Turgenjev, preložil Fr. Jos. Remec. Drugi del. Vse te knjige imajo mnogo, mnogo prav poučne in zanimljive vsebine, in so prav dobra berila za učiteljske knjižnice.

— „**Družba sv. Mohora**“ v Celovci je za 1885. l. svojim družnikom podarila šestero knjig, namreč: a) Življenje Marije in sv. Jožefa, III. snopič; b) Cecilija, II. del; c) Občna zgodovina, X. snopič; d) Slovenski pravnik, II. snopič; e) Miklova Zala, slovenskih večernic 38. zvezek; f) Koledar za 1885. l. Vse te knjige tudi ugajajo učiteljskim knjižnicam, v šolski knjižnici pa bolj odrasli mladini. Vsaka učiteljska knjižnica naj bode tedaj ud „Matice Slovenske“ in „Družbe sv. Mohora“.

— „**Vrtec**“, časopis s podobami za slovensko mladino št. 4. ima to-le zanimljivo vsebino: Delaj zjutraj, vzpomladi, v mladosti (pesen). Oče naš, kateri si v nebesih (gledališka igra v jednom dejanji). Otroci, molite za stariše. Deklica in lastavica. Minka in mačka (s podobo). Penično gnezdo. Smrt. Volk in koza. Išl (s podobo). Zaklád. Volk in človek. Pomagaj si sam. (V pri-logi:) Hrepenenje po domovini (pesen). Dunaj 1683. l. Tujozemске živali (s podobami). Gašperjeve zabave. Listje in cvetje.

— „**Ljubljanski Zvon**“ v 4. zvezku obsega to-le vabilno blago: Balada o potresu (pesen). Kje si mirú obljubljen dežela? (pesen). Veliki grof (zgodovinski roman). Bajke in povesti o Gorjancih. Žalóba (pesen). Oséhlo cvetje (pesen). Reka — Timava. Slavni Slovenci. Pogovori. Jožef Pagliaruzzi — Krilan. Agitator (roman). Književna poročila. Slovenski glasnik. Šah.

— „**Kres**“ 4. šte. (v Celovci) obsega: Arabela. Roman. Spisala Pavlina Pajkova. (Dalje. — Pesni mladeniške ljubezni. A. Pin. — Na višavi. Povest. Spisal Anton Koder. — Pevec. Mirko. — Ponočna Ježa. Balada. Mirko. — Narodne pripovedke. Priobčuje Mat. Valjavec. — Rjavost žita. Spisal M. Cilenšek. — O narodnih pesnih koroških Slovencev. Spisal J. Scheinigg. (Dalje.) — Dahovina. Spisal M. Sila. — Solva. Davorin Trstenjak. — Drobnosti. — „Kres“ izhaja v mesečnih zvezkih na 3—4 polah začetkom vsakega meseca; velja 4 gld. na leto, 2 gld. na pol leta in se tudi lahko po snopičih à 40 kr. v knjigarnah kupuje. — Tudi letnik 1882, 1883 in 1884 se še dobí in sicer po 3 gld.

— „**Ljudska knjižnica**“, katere prideta vsak mesec dva snopiča (po 4 pole) na svetlo (v Mariboru, v Leonovi tiskarni), je užé 6krat izšla in obsega dobro izbrano tvarino za prosto ljudstvo in odraslo mladino. Stane za vse leto 1 gld. 70 kr.

— „**Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli**“; spisal Janko Leban (Gradimir), ljudski učitelj; ponatis iz „Uč. Tov.“ dobiva se v Milic-evi tiskarni posebej, in stane 25 kr., pod križnim zavitkom 5 kr. več, to je: 30 kr. — Priporočamo jo tedaj učiteljem in učencem!

— „**Gragja za istoriju Dubrovačke pedagogije**“, sakupio Vicko Adamovič, Sa 9. slika. (Izdano u korist Gunduličeva spomenika.) Zagreb 1885. Naklada hrv. pedagog. - književnoga zbora. (Širiteljima narodne prosvjete pučkim učiteljima Odovud i Odonud Velebita u znak iskrenoga poštovanja i kolegijalnosti pisac.) Ta prezanimljiva povest hrv. šolstva začénja se 656. l. in se sluje do 1800. l. Tvarina je krasno izbrana in umljivo pisana. Slike so kaj žive in obsegu primerne. Priporočamo to lepo knjigo tudi slovenskim učiteljem. Stane 1 gld. 20 kr.

D o p i s i.

Iz Kómena v Sežanskem okraji*), v 10. dan aprila. (Predkonference, učitelji-dopisniki.) Znano je čitateljem »Učit. Tovariša«, da je ministerstvo za uk in bogočastje izdalo ukaz vsem deželnim šolskim svetom, naj bi se v bodočih okraj. učit. konferencah pretuhtali in prešetarili učni načrti za realije. — Vsled tega je naš deželni šolski svét v Trstu doposlal vsem okrajanim šolskim svetom ukaz v tem smislu. Naš okrajni šolski svét je pa naložil g. okrajnemu nadzorniku Sinkoviču nalog, naj z bolj uvežbanimi učitelji našega okraja sestavi enketo, koja bi v posebnih predkonferencah sestavljala podrobni načrt za realije (zemljepisje, zgodovino, prirodopisje in prirodoslovje). G. nadzornik S. je tedaj povabil v enketo sledeče učitelje: gg. Jož. Trampuž-a (Kostanjevica), Fr. Tomšič-a (Nabrežina), Ant. Benigar-a (Tomaj), J. Hrovatin-a in M. Kanté (Sežana) in Ant. Leban-a (Komen). Prva dva sestavljata načrt za enorazrednice, tretji za dvo- in zadnji trije za čveterorazrednice. (Trirazrednic ni v našem okraji.) Do sedaj smo imeli pod predsedništvom g. nadzornika Sinkoviča tri konference, t. j. 26. marcija od 2. do 5. popoldné v Sežani in včeraj (9. aprila) od 8½ do 12 pred- in od 2 do 5½ popoldné v Nabrežini. Konečno bode še seja dné 30. t. m. v Sežani. — Ta odsek, ozir. predkonferenca, bode v prihodnji okraj. učit. konferenciji (baje prve dni junija) izdelane načrte predložila. Okraj. konferenca bode imela zadačo to delo pretuhtati in preštudirati. Načrti se potem odposljejo po okr. šolsk. svétu deželnemu šol. svétu v Trst, in od tam naučnemu ministerstvu v potrjenje. — Omeniti še morem, da se načrti sestavljajo v Kehrovem smislu, kakor pravi Niedergesäss na strani 48. v svoji »Spec. Methodik-i«: »Ein Minimum, welches sicher erreicht wird, ist jedenfalls viel besser, als ein Maximum, das nur prunkvoll auf dem Papiere steht«.

Še nekaj. — Vajen sicer nisem prijeli za peró, kadar se drugi tepó, a za sedaj naj bode, morda bo kaj pomagalo. In ako ne bode pomagalo, vsaj imel bodem dobro zavest, da sem pomagati hotel. Tedaj na dan!

V zadnjem času so se jeli neki gg. učitelji v »Edinosti« in »Soči« kav sati zaradi razširjevanja ljudskih šol in zaradi »naučnega« celodnevne pouka i. t. d. To je žalostno, da učitelji kaj takega počenjajo. Res je, da prava kritika je včasih potrebna, a — ako že kritika mora biti — naj se vrši vselej v strokovnjaškem (pedagogičnem) listu. Grdó je, da se gg. tovariši v političnih listih lasajo, ter prouzročevajo mej národom posmeh sebi in našemu šolstvu na kvar. — Nehajte tedaj enkrat z neplodnim dopisovanjem; ako se pa vam nadaljno dopisovanje v navedeni zadevi umestno zdí, pišite v pedagogične liste. Tamkej »brusite uma svitle meče!« Gg. uredniki Vam radi odprejo predale svojih listov. Kaj ne g. urednik? — Tedaj: Videant consules! — **)

A. L.

*) Komen je tudi na Štajerskem. Pis.

**) Res je, da učitelji še vse premalo podpiramo svoje liste. Bodimo tù vsaj nekoliko sebični! Uredn.

Z Gorenjskega. »Šibe, šibe ni!« Tako dan danes marsikateri učitelj toži mej nepokornimi in razuzdanimi učenci v šoli. Užé stari Grki so imeli pregovor: »Kogar so bogovi črtili, učitelja so naredili.« Ta pregovor se dan danes zopet nekako uresničuje. Nerodna mladina vedoča, da učitelj v šoli ne sme seči po šibi, mu tedaj nagaja in nagaja, da nikoli tega. Res bode užé tako daleč prišlo, da se bode mogel učitelj učencev bati, in razuzdani dečki bodo gospodarili po šoli. Pri šolskem ustrahovanji godí se tako kakor pri zapravlju: »enkrat z bitom, drugo s psom.« V stari šoli je bilo res preveč (včasí tudi neprimernih) telesnih kazni, recimo: lasanja, uhanja, ploskanja, klečanja na ojestrem polenu in na ajdi i. t. d., zdaj pa — v novi šoli — je učitelj brez vse pomoči, in neubogljiva mladina (posebno pri slabi domači vzgoji) učitelju čez glavo raste in tudi starišem dela preglavico. Prigodilo se je tù v nekem kraju, da je mati vdova prišla k učitelju in mu s solzami v očeh tožila svojega 13. letnega sina, kateri se ji užé zoperstavlja in jo celó udariti hoče, če ga zavrača. — Taki nepokorni dečki postajajo bolj in bolj surovi tepci, žganjarji, rogovileži in — pozneje hudodelci, ki jih mora ječa pokoriti. Učitelji gotovo da ne hrepenimo po tistih časih, ko se je v šoli »čez in čez« udrihalo, a brez pomoči pri ustrahovanji pa težko shajamo. Naj bi nam pri tem pomagale vse šolske in druge oblasti, posebno pa še domača očetova hiša. Sicer bomo vedno bolj čutili, da »šibe, šibe ni!«

Iz Ljubljane. K preizkušnji učiteljske sposobnosti, ki se je začénjala v 13. dan t. m., se je oglasilo 21 učiteljev in 9 učiteljic, in sicer gg.: Avg. Arselin, zač. učit. v Dupljah na Gorenjskem; Karol Benedik, zač. učit. v Lidinah; Mihael Bregant, zač. učit. v Selcah; Jurij Erker, zač. učit. v Morovici; Jurij Erker, st., zač. učit. v Polomu; Robert Erblích, uč. v Waldherjevem zavodu v Ljubljani; Fran Galè, zač. učit. pri Sv. Jakobu na Savi; Janez Hočevár, zač. uč. v Jesenicah; Fran Kalan, pom. učit. na Zgornji Sušici; Anton Kadunec, zač. uč. v Hinjah; Jan. Krulec, pom. učit. na II. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani; Tom. Petrovec, zač. učit. v Čemšeniku; Peter Pogačnik, zač. učit. v Besnici; Ign. Zupan, zač. podučit. pri Sv. Lovrencu na Štajerskem; Ludv. Stiasny, zač. učit. v Kameniku; Avg. Stefančič, zač. učit. v Kameniku; Jan. Toman, zač. učit. v Šmartinem pri Litiji; Jan. Tomažič, zač. učit. v Nevljah; Ign. Tramè, zač. učit. v Kameniku; Jan. Vogelínik, zač. učit. v Idriji; Jos. Windisch, zač. učit. v Oseku na Kočevskem; gospodičine: Kat. Droll, zač. učit. pri Sv. Petru pri Novem Mestu; Mar. Mihel, zač. učit. v Mokronogu; Janja Miklavčič, podučit. v Lipalejvesi na Koroškem; Sof. Podkrajšek, zač. učit. v Trnovem; Ana Pour, zač. učit. v Moravčah; Ana Rizzioli, zač. učit. v Vremu; Dor. Rupreht, učit. kand. v Ljubljani; Ana Šmidinger, zač. učit. v Šent-Jarnej; Franja Šmitik, zač. učit. na Boh. Bistrici.

— Slovenski otročji vrt (zabavišče) se ne bode mogel otvoriti užé v 1. dan maja t. l., kakor je določil mestni odbor in sicer zato ne, ker se ne more dobiti zanj primernih prostorov in stanovanj. V seji mestnega odbora v 7. dan t. m. se je sklenilo, da naj magistrat vender še dalje pozveduje, da se za otročje zabavišče dobí primerni prostor. Tukajšnji nemški šolski list pravi, da bi mestni odbor še dolgo ne bil mislil na napravo srenjskega otročjega vrta, ko bi se ne bil ustanovil nemški otročji vrt, za katerega pa davkoplačevalcem ni treba nič plačevati. Nemški otročji vrt zasadil bode tedaj slovensko otročje zabavišče. Tudi prav!

— »Deutscher Schulverein« ima zdaj (po »Mittheilungen«) krajnih skupin na Dunaji 10, v Spodnjem Avstrijskem 129, na Zgornjem Avstrijskem 54, v Solnograškem 7, na Štajerskem 87, na Koroškem 40, na Kranjskem 5, v Gorici 1, v Trstu 1, na Tirolskem in Predarelskem 16, na Češkem 407, na Moravskem 122, na Sleškem 42, v Bukovini 2, vkup 923 krajnih skupin. Šole so se ustanovljale in podpirale v 88 krajih, in sicer v 42. krajih na Češkem, v 12. na Moravskem, v 6. na Sleškem, v 2. v Galiciji, v 8. na Štajerskem, v 9. na Koroškem, v 8. na Kranjskem, v 4. na Tirolskem in v 1. na Spodnjem Avstrijskem. — To krepko delovanje naj bi naša domača društva, posebno »Národna Šola«, resno posnemala.

— Predavanje o električni razsvitljavi na korist »Nár. Šoli« je preteč. nedeljo g. profesor A. Senekovič ponavljal. »Nár. Šola« je tedaj zopet za nekoliko goldinarjev bogatejša. Hvala domoljubnemu gosp. profesorju!

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gosp. Alojzij Kecel, zač. učitelj v Ihanu, je za trdno postavljen. — Gosp. Toman Janéz, učitelj v Šmartinem pri Litiji, in gosp. Blejec Luka, učitelj v Hotiču sta menjala s službama. — Gosp. J. Perko, potrjeni učiteljski pripravnik, je II. učitelj na Mirni. — Č. M. Jozefa Vohinec, učiteljica v znotranji šoli v nunskem samostanu v Škofjiloki, je zaradi bolezni odstopila, in na nje mesto vstopila je samostan. kandidatinja učiteljica gspđ. Alfonza Šuštersiç.